

ชนเผ่าพื้นเมือง มานิ

1. ประวัติศาสตร์

มานิ เป็นชนเผ่าพื้นเมืองดั้งเดิมที่มีถิ่นกำเนิดในแถบเทือกนครศรีธรรมราชด้านใต้หรือที่รู้จักกันอีกชื่อว่าเป็นเทือกเขาบรรทัดที่ใช้เป็นเส้นปันเขตปกครองจังหวัดตรัง สตูล พัทลุง และสงขลา และเทือกเขาสันกาลาศรีที่ใช้เป็นเส้นปันเขตแดนประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย ทั้งสองเทือกเขามีความสำคัญเป็นจุดสูงสุดของแผ่นดินที่ฝั่งตะวันออกทอดตัวลงไปยังชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ฝั่งตะวันตกทอดตัวลงไปยังชายฝั่งทะเลอันดามัน และอยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตรสนามแม่เหล็กโลก ทำให้พื้นที่สูงเขตภูเขาสูงกว่าร้อยละ 80 เป็นระบบนิเวศป่าดิบชื้นที่อุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งอาหารและถิ่นกำเนิดอาศัยของสิ่งมีชีวิตหลากหลายชนิด เป็นศูนย์กลางบ่งชี้ความสมดุลของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศป่าดิบชื้น รวมถึงชนเผ่าพื้นเมืองที่เรียกตนเองว่า มานิ

ชนเผ่าพื้นเมืองมานิ เป็นกลุ่มคนดั้งเดิมตามประวัติศาสตร์นับพันปี ที่ปัจจุบันอาจเรียกได้ว่าเป็นตัวแทนของกลุ่มคนยุคเริ่มแรกก่อนการลงหลักปักฐานสร้างบ้านเมืองถาวร และเป็นคนกลุ่มสุดท้ายที่ยังคงรักษาองค์ความรู้ของการใช้ชีวิตที่พึ่งพิงธรรมชาติในผืนป่าภาคใต้ของประเทศไทย โดยปราศจากซึ่งมายาคติด้านสิทธิเหนือพื้นดินใดๆ แต่เต็มไปด้วยหลักธรรมาธิปไตยว่าด้วยการเกื้อกูลและแบ่งปันอย่างเท่าเทียมภายใต้การสร้างกลไกการป้องกันตนเองตามการตัดสินใจขั้นพื้นฐาน

การดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวมานิ จึงเป็นที่สนใจของการศึกษาวิจัยทางมานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์เป็นจำนวนหนึ่งเมื่อครั้งการเข้ามาของกลุ่มนักวิชาการตะวันตก มาจนถึงนักวิชาการชาวไทยในหลากหลายสาขาและมุมมองทางวิชาการ จึงทำให้กลุ่มชนเผ่ามานิถูกเรียกชื่อตามการตีความของนักวิชาการเหล่านั้นไปในชื่อ “เซมิง” “ซาไก” “โอรังอัสลี” และคำว่า “เงาะป่า” เป็นการเรียกของคนในสังคมภาคใต้และวรรณคดีพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ ๒ เรื่อง “สังข์ทอง” และรัชกาลที่ ๕ เรื่อง “เงาะป่า” ในขณะที่คนชนเผ่าเองชอบให้เรียกว่า “มานิ” หรือ “มันนิ” มากกว่า เพราะมานิ หรือ มันนิ แปลว่า มนุษย์ ส่วนคำอื่นๆ แปลว่า คนป่า คนเถื่อน ยกเว้นคำว่า “โอรังอัสลี” ที่เป็นภาษามลายูแปลว่า ชนพื้นเมือง ทั้งนี้ผู้ที่สนใจศึกษามานุษยวิทยาชาติพันธุ์อาจต้องสืบค้นข้อมูลให้ได้ข้อสรุปกันไป

ในที่นี้ใคร่ขอใช้ชื่อตามความต้องการของกลุ่มชนเผ่าในชื่อ “มานิ” ที่มีความหมายถึงความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับกลุ่มคนอื่นๆ ซึ่งไม่ใช่คนป่าหรือคนเถื่อนใดๆ ในผืนแผ่นดินไทย มานิเป็นชนเผ่าพื้นเมืองที่มีวิถีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์และมีอัตลักษณ์ของตนเองที่แสดงถึงการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศป่าดิบชื้นแห่งเทือกเขาบรรทัดได้อย่างสมดุล ชนเผ่ามานิยังคงมีปัญหาเรื่องสัญชาติ จึงทำให้ขาดสิทธิความเป็นพลเมืองไทยที่จะได้รับสวัสดิการและยังไม่ได้มีหน้าที่เป็นคนไทยอย่างสมบูรณ์ การพัฒนาใดๆ จะต้องดำเนินการด้วยความเข้าใจ เข้าถึง แล้วจึงค่อยๆ พัฒนา อีกทั้งยังคงต้องเคารพต่อสิทธิการตัดสินใจของกลุ่มคนมานิเองด้วย

2. ถิ่นกำเนิด

เอกสารต่างๆ ของผู้สนใจสืบค้นและบันทึกความเป็นมาของชนเผ่าพื้นเมืองมานิระบุว่า ชนเผ่ามานิเป็นคนดั้งเดิมในแหลมมลายู เป็นผู้บุกเบิกเข้ามาอยู่อาศัยใช้ชีวิตเคลื่อนย้ายไปตามแหล่งอาหาร ครอบครองพื้นที่ในผืนป่าแหลมมลายูมายาวนานหลายร้อยหลายพันปี (ดูรายละเอียดจากบุญเสริม ฤทธาภิรมย์,

2557)¹ ชนเผ่ามามีลักษณะรูปร่างที่ค่อนข้างลำตัวยาว สันตัก ผิวสีดำนาง ผนพิก เป็นกลุ่มคนที่จัดอยู่ในตระกูลนิกริโต (Negrito) และตระกูลออสโตรเนเซียน (Austronesian)

บุญเสริม (2557) อธิบายความแตกต่างของคำว่าตระกูลนิกริโต (Negrito) เป็นรากศัพท์มาจากภาษาสเปน แปลว่า “Little Negro” ที่หมายถึง พวกนิกริโตตัวเตี้ยแคระ หรือพวก ปิกมี (Pygmy) ลักษณะเด่นคือ มีผิวดำ ผนบสนิรหะพิกหยอง หรือผนวดกลมเป็นกันหยอง หรือพิกพูเป็นกระเชิง ริมฝีปากหนา ฟันซี่สั้นโต ผนกแบนกว้าง จัดเป็นพวกนิกรอยด์ (Negroid) ถิ่นฐานเดิมของพวกนิกริโตหรือเงาะเขม้งมาจากทวีปแอฟริกา สันนิษฐานว่าเมื่อสมัยหลายล้านปีก่อน แผ่นดินทวีปเอเชียกับแอฟริกาติดกันเป็นผืนเดียว พวกนิกริโตได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานแถบเอเชียตอนใต้ ได้แก่ หมู่เกาะอันดามัน แหลมมลายู ฟิลิปปินส์ และแถบหมู่เกาะทะเลใต้

ส่วนพวกตระกูลออสโตรเนเซียน (Austronesian) หรือที่รู้จักกันในชื่อพวกชาไก หรือ เซไก มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า เซนอย (Senoi) พวกนี้มีผิวดำคล้ำ ผนเป็นคณิรหะพิก เป็นพวกเดียวกับพวกดัยค (Dyak) ในเกาะบอร์เนียว พวกบัตก (Batak) ในเกาะสุมาตรา พวกชาวเลหรือชาวน้ำและพวกชาในตอนใต้ของจีน ลาว และเวียดนาม คำว่า ออสโตรเนเซียน (Austronesian) แปลว่า “ชาวเกาะทะเลใต้” จำแนกคำได้ดังนี้ austro แปลว่า ทิศใต้ ส่วน nesian แปลว่า ชาวเกาะ พวกนี้อพยพมาจากทางตอนใต้ของประเทศจีนลงมาอาศัยตามเกาะต่างๆ แล้วเข้ามาอยู่ในแผ่นดินใหญ่ภายหลัง จึงเป็นพวกผิวเหลืองหรือ มงโกลอยด์ (Mongoloid) ดังนั้น กลุ่มเขม้งและชาไกจึงมีความแตกต่างกัน

บุญเสริม (2557) ยังอธิบายถึงเหตุที่มีการเรียกชนเผ่าพื้นเมืองทางใต้ของไทยเป็นชาไกทั้งหมดสืบเนื่องจากการพัฒนาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2506 ที่กรมประชาสงเคราะห์ได้รวบรวมกลุ่มชาวเงาะภาคใต้ประมาณ 60 คนไปอาศัยในเขตนิกมสร้างตนเองธารโต โดยจัดพื้นที่ทำกินให้ประมาณ 300 ไร่ ในหมู่บ้านจาระะมีราริมถนนสายที่ 6 เบตง-ยะลา 4 กิโลเมตร เพื่อให้อยู่เป็นหลักแหล่งไม่ต้องเร่ร่อน แต่ไม่สำเร็จ ต่อมาอีก 10 ปี คือ พ.ศ. 2516 จึงมีการชักชวนให้มารวมตัวใหม่และสร้างบ้านถาวร 8 หลัง จัดที่ทำกินให้ ปลุกยงพันธุ์ดีเพื่อเป็นแหล่งรายได้และเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านเป็น “หมู่บ้านชาไก” โดยเรียกตามชื่อชาวบ้านทั่วไปเรียก โดยไม่ได้ศึกษาความรู้ทางด้านชาติพันธุ์วิทยาหรือประวัติศาสตร์ให้ดี ต่อมารองศาสตราจารย์ไพบุลย์ ดวงจันทร์ได้มารับรองชื่อนี้ในหนังสือสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ (2529) ของสถาบันทักษิณวิทยคศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณว่าเงาะเขม้งกับชาไกเป็นเผ่าเดียวกัน จึงทำให้เป็นที่ยอมรับและแพร่หลาย

ชนเผ่าพื้นเมืองมามี พัฒนาการชาติพันธุ์อย่างต่อเนื่องและยาวนานในผืนป่าแหลมมลายูตั้งแต่ภาคใต้ของไทยไปจนถึงประเทศมาเลเซีย ซึ่งทางมานุษยวิทยาชาติพันธุ์จะเรียกว่าเขม้งหรือชาไก เป็นข้อถกเถียงทางวิชาการที่แตกต่างจากความต้องการของชาวชนเผ่าที่ต้องการให้เรียก “มามี” ดังที่เสนอไปแล้วข้างต้น กลุ่มนี้อาศัยและเคลื่อนย้ายอย่างต่อเนื่องบริเวณผืนป่าเทือกเขาบรรทัดและสันกาลาคีรีในปัจจุบัน

3. เส้นทางกรเคลื่อนย้าย

ชนเผ่าพื้นเมืองมามีในภาคใต้ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมการเคลื่อนย้ายตามแหล่งอาหารธรรมชาติที่มีอยู่ในผืนป่าดิบชื้นทางภาคใต้ของไทย ซึ่งในอดีตอาจมีการเคลื่อนย้ายไปจนถึงประเทศมาเลเซีย แต่ปัจจุบันการเคลื่อนย้ายค่อนข้างแคบตามข้อจำกัดที่มีอยู่ในหลายๆ ประการ ทั้งด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และการลดน้อยถอยลงของผืนป่าสมบูรณ์ที่เป็นแหล่งอาหาร ตลอดจนความพยายามของภาครัฐในการพยายามให้กลุ่มชนเผ่ามามีหยุดเคลื่อนย้าย สนับสนุนให้มีการตั้งหลักปักฐานถาวร เป็นต้น

¹ จากหนังสือ “เงาะภาคใต้ของไทยเป็นเผ่าเขม้ง ไม่ใช่ชาไก” (2557) จัดพิมพ์โดยวิทยาลัยชุมชนสตูล จังหวัดสตูล

ลักษณะที่ 2 กลุ่มมานิที่ไม่สร้างบ้านเรือนมั่นคงถาวร ที่พักมีลักษณะเป็นเพิงมุงด้วยใบไม้ทั้งแบบยกพื้นและไม่ยกพื้น จำนวน 4 กลุ่ม อยู่ในจังหวัดพัทลุง 2 กลุ่ม และสตูล 2 กลุ่ม กลุ่มนี้จะยังคงมีการเคลื่อนย้ายไปสร้างที่พักตามแหล่งอาหารที่สมบูรณ์ของเทือกเขาบรรทัดอยู่ และส่วนใหญ่ยังไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน

ภาพ 2 การสร้างที่พัก (ทับ) ของชาวมานิกลุ่มเผ่าเซหวา

สถานที่สำคัญ

เทือกเขานครศรีธรรมราชด้านใต้ หรือเทือกเขาบรรทัด นับเป็นสถานที่สำคัญสำหรับการเคลื่อนย้ายตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนพื้นเมืองชาวมานิ เนื่องจากเป็นแหล่งอาหารหลัก ซึ่งการตั้งถิ่นฐานของชาวมานิ ณ บริเวณป่าใดๆ ของเทือกเขาบรรทัด จะเป็นดัชนีสำคัญของความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งอาหาร

เทือกเขานครศรีธรรมราช มีลักษณะตั้งสูงเป็นแกนกลางทางตอนกลางของพื้นผิวดินทอดตัวในแนวเหนือ-ใต้ เริ่มตั้งแต่จังหวัดสุราษฎร์ธานีลงมาถึงจังหวัดสงขลา เป็นสันปันน้ำระหว่างภาคใต้ฝั่งตะวันออก (อ่าวไทย) กับภาคใต้ฝั่งตะวันตก (อันดามัน) โดยเทือกเขาที่ผ่านเขตจังหวัดพัทลุงและตรัง มีลักษณะเป็นแนวเส้นตรงยาว ถือเป็นสันปันน้ำเขตปกครองระหว่าง 2 จังหวัดนี้ จึงเรียกอีกชื่อว่า "เทือกเขาบรรทัด" จากนั้น แนวเทือกเขาทอดยาวลงไปยังเขตแดนระหว่างจังหวัดสตูลกับประเทศมาเลเซียไปบรรจบกับเทือกเขาสันกาลาศีรีที่ภูเขาชีนา จังหวัดสตูล ซึ่งเป็นเขตแดนธรรมชาติระหว่างไทยกับมาเลเซีย²

เทือกเขานครศรีธรรมราช เป็นระบบนิเวศป่าดิบชื้นและป่าดิบเขาที่มีความหลากหลายทางชีวภาพเป็นป่าดิบชื้นที่ขึ้นปกคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ พบตั้งแต่บริเวณลำห้วยขึ้นไปจนถึงยอดเขา มีพรรณไม้ขนาดต่างๆ ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น บริเวณพื้นที่ป่าปกคลุมด้วยอินทรีวิฑูซึ่งเป็นซากของใบไม้กิ่งไม้เป็นจำนวนมาก จากการสำรวจของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด เมื่อปี พ.ศ. 2555 พบพรรณไม้ทั้งหมด 123 ชนิด (ไม่รวมกับที่ไม่สามารถจำแนกชนิดได้ 18 ชนิด) ใน 81 สกุล และ 39 วงศ์ มีจำนวนต้นไม้ รวม 462 ต้น มีความหนาแน่นเฉลี่ย 1,155 ต้นต่อเฮกตาร์ (10,000 ตรม.) และพบพรรณไม้ที่มีสถานภาพหายาก (Rare) อยู่ 1 ชนิด คือ จำปาขอม (*Polyalthia cauliflora*) ความอุดมสมบูรณ์ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศป่าเทือกเขาบรรทัด มีความสำคัญทั้งกับสิ่งมีชีวิตที่อยู่อาศัยในป่าและประชาชนผู้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ เนื่องจาก

²<https://th.wikipedia.org>

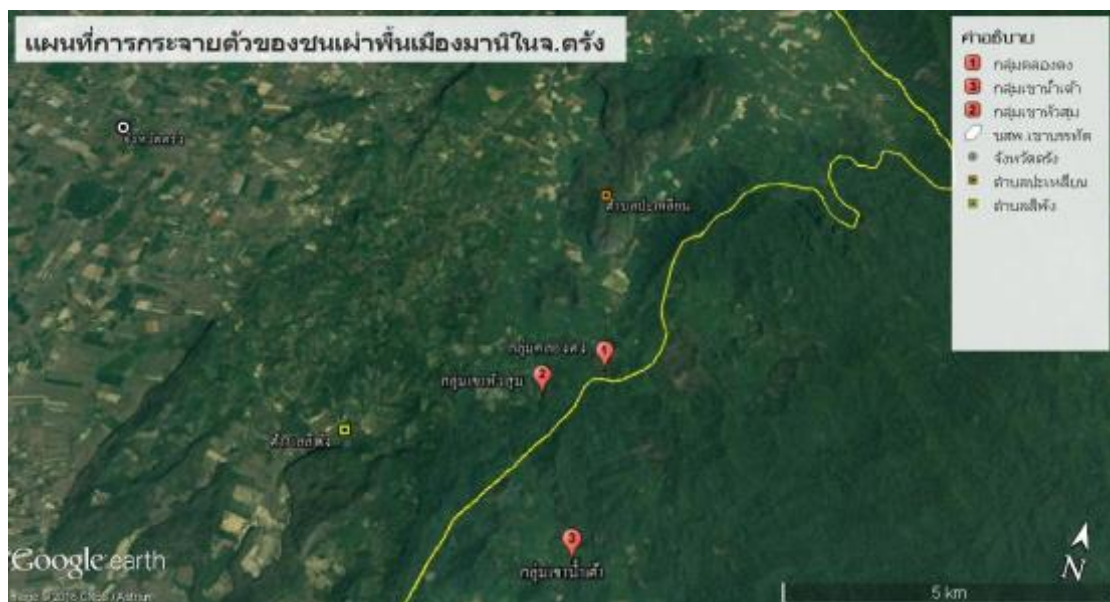
ระบบนิเวศของป่าเทือกเขาบรรทัดเป็นศูนย์รวมของสรรพชีวิต เป็นที่ก่อกำเนิดสายน้ำ ชีวิตพืชและสัตว์ที่หลากหลาย เป็นที่พึ่งพิงและให้ประโยชน์แก่มนุษย์มายาวนาน ซึ่งรวมถึงกลุ่มชนพื้นเมืองชาวมานีด้วย

4. การกระจายตัวของชุมชน

ชนเผ่าพื้นเมืองมานี มักเลือกทำเลที่อยู่อาศัยในภูมิประเทศที่เป็นเนินเขาในเขตป่าไม้ที่อยู่ลึกห่างไกลจากชุมชนชาวบ้านทั่วไป แต่ภูมิประเทศเหล่านั้นต้องมียอดเขาคู่ประกบของ มีลำธารหรือน้ำตกอยู่ใกล้ ๆ มีความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่า ผีอก มัน และต้องเป็นบริเวณที่มีไม้ไผ่และปาล์มจ้งอยู่ไม่ไกลนัก เพราะใช้ประโยชน์เป็นทั้งการสร้างที่พักและอาวุธสำหรับล่าสัตว์ที่เรียกว่า “ตุต”

ลักษณะที่พักของมานีที่สร้างด้วยไม้ไผ่และใบไม้ตระกูลปาล์มเรียกว่า “ทับ” มีลักษณะเป็นเพิงหมาแหงน สำหรับอาศัยหลบร้อนและพร้อมเคลื่อนย้ายไปตามแหล่งอาหาร แต่ละทับจะอยู่กันเป็นกลุ่ม ๆ ละประมาณ 20-30 คน จากการสำรวจเมื่อวันที่ 31 มกราคม ถึง 6 กุมภาพันธ์ 2560 มีการตั้งถิ่นฐานของชนเผ่าพื้นเมืองชาวมานี อยู่ในพื้นที่ 3 จังหวัด คือ ตัง สตุล และพัทลุง โดยกระจายอยู่ตามแนวชายป่าโดยรอบเทือกเขาบรรทัด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

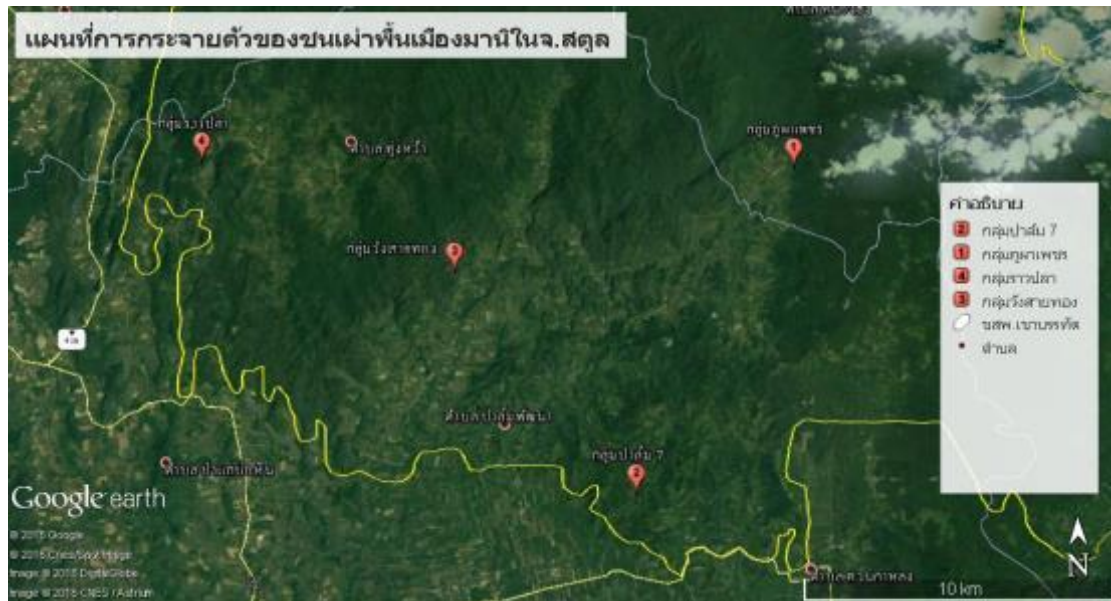
พื้นที่จังหวัดตรัง มีชนเผ่าพื้นเมืองชาวมานีตั้งถิ่นฐานกระจายตัวอยู่ในเขตป่าเทือกเขาบรรทัดบริเวณต้นน้ำคลองปะเหลียน และต้นน้ำคลองลิพัง อำเภอปะเหลียน จำนวน 3 กลุ่ม ดังภาพ โดยแต่ละกลุ่มมีรายละเอียดดังนี้

ภาพ 3 การกระจายตัวตั้งถิ่นฐานของชนเผ่าพื้นเมืองชาวมานีในเขตพื้นที่จังหวัดตรัง

1. กลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณป่าละเมาะบ้านคลองตง เป็นการตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณต้นน้ำคลองตงหรือคลองบาดหลุด
2. กลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณป่าละเมาะบ้านเจ้าพะ เป็นการตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณต้นน้ำที่ชาวบ้านเรียกกันทั่วไปว่า “ท่าเขา” หรือ “เขาหัวสุม”
3. กลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณป่าละเมาะบ้านเขาน้ำเต้า น้ำตกธารกระจาย ซึ่งเป็นต้นน้ำของคลองลิพัง

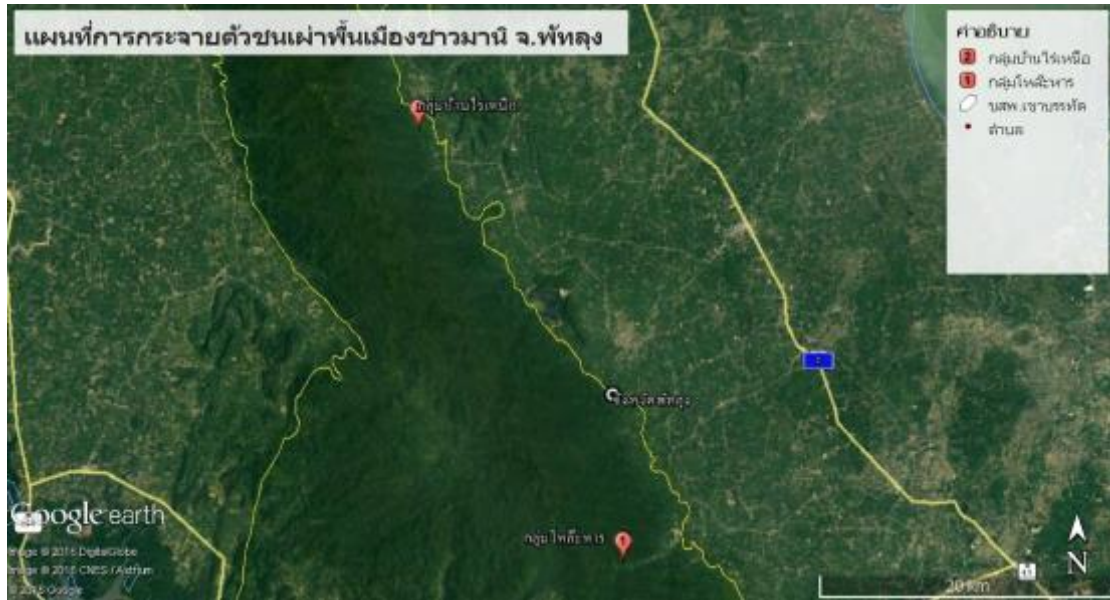
พื้นที่จังหวัดสตูล มีชนเผ่าพื้นเมืองชาวมานิตั้งถิ่นฐานกระจายตัวอยู่ในเขตป่าเทือกเขาบรรทัดบริเวณต้นน้ำคลองลำโลน ตำบลปาล์มพัฒนา อำเภอมะนัง จำนวน 2 กลุ่ม ต้นน้ำคลองละงู ตำบลน้ำผุด อำเภอละงู 1 กลุ่ม และอยู่บริเวณต้นน้ำคลองลำโละไฟ ตำบลทุ่งหว้า อำเภอทุ่งหว้าอีก 1 กลุ่ม รวมชนเผ่าพื้นเมืองชาวมานิกระจายตัวอยู่ในจังหวัดสตูล 4 กลุ่ม ดังภาพ โดยแต่ละกลุ่มมีรายละเอียดดังนี้

ภาพ 4 การกระจายตัวตั้งถิ่นฐานของชนเผ่าพื้นเมืองชาวมานิในเขตพื้นที่จังหวัดสตูล

1. กลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณป่าละแวกถ้ำภูผาเพชร เป็นการตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณต้นน้ำคลองลำโลน ท้ายสวนยางพาราและสวนปาล์มของชาวบ้านในพื้นที่
2. กลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณป่าละแวกน้ำตกวังสายทอง เป็นการตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณต้นน้ำคลองละงูใกล้ๆ ทางหลวงชนบท สต.3011
3. กลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณป่าละแวกบ้านผิงปาล์ม 7 เป็นการตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณต้นน้ำคลองลำโลนน้อย ท้ายสวนยางพาราและสวนปาล์มของชาวบ้านในพื้นที่
4. กลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณป่าละแวกบ้านราวปลา เป็นการตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณต้นน้ำคลองโละไฟ ริมถนนทางหลวงชนบท สต.3023 ห่างจากแยกจุดตรวจหน่วยพิทักษ์ป่าศรีวังศ์ประมาณ 2 กิโลเมตร

พื้นที่จังหวัดพัทลุง มีชนเผ่าพื้นเมืองชาวมานิตั้งถิ่นฐานกระจายตัวอยู่ในเขตป่าเทือกเขาบรรทัดบริเวณต้นน้ำคลองโละหาร ตำบลทุ่งนารี อำเภอป่าบอน และต้นน้ำคลองหัวช้าง ตำบลคลองทรายขาว อำเภอกงหรา จำนวน 2 กลุ่ม ดังภาพ โดยแต่ละกลุ่มมีรายละเอียดดังนี้

ภาพ 5 การกระจายตัวตั้งถิ่นฐานของชนเผ่าพื้นเมืองชาวมานีในเขตพื้นที่จังหวัดพัทลุง

1. กลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณป่าต้นน้ำโหละหาร เป็นการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ป่าท้ายสวนยางพาราของชาวบ้านในพื้นที่บ้านโหละหาร
2. กลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณป่าต้นน้ำคลองหลายพัน เป็นการตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณป่าต้นน้ำท้ายสวนยางพาราของชาวบ้านในพื้นที่บ้านไร่เหนือ

นอกจากนี้ยังมีชนเผ่าพื้นเมืองมานีไปตั้งถิ่นฐานในเขตพื้นที่อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลาอีกจำนวนหนึ่ง

ประชากร

จากการสำรวจโครงการ KPEMIC ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 ถึง 2561 พบว่ามีประชากรมานีทั้งหมดแบ่งเป็น 15 กลุ่มครอบครัว 364 คน กระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ดังต่อไปนี้

ตาราง 1 จำนวนประชากรชนเผ่าพื้นเมืองมานี จำแนกตามกลุ่มครอบครัว

กลุ่มครอบครัว	ประชากรมานี (คน)
เขาติง	47
เขาน้อย	19
เขาหัวสุม	33
คลองหวัะหลัง	30
ควนดินดำ	27
คลองตง	53
ควนไม้ดำ	14
ถนนชักพระ	4
ราวปลา	19
วังนาโน	52

หนองซ้อง	1
โหล๊ะหาร	35
ซ่องฮับ	5
วังคราม	15
ศรีบริพัฒน์	10
ผลรวม	364

ประชากรของชาวมานีที่สำรวจได้มี 300 คนที่ได้ดำเนินการขอมีบัตรประชาชนแล้ว ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2561 ส่วนอีก 64 คนอยู่ระหว่างการดำเนินงานของผู้ประสานงานในพื้นที่เพื่อนำชาวมานีไปดำเนินการยื่นเรื่องขอมีบัตรประชาชน ประกอบด้วย

ตาราง 2 ประชากรชายและหญิง ของชนเผ่าพื้นเมืองมานีที่ไม่มีบัตรประชาชน

กลุ่มครอบครัว	ชาย	หญิง	รวม
กลุ่มเขาติง	5	5	10
กลุ่มเขาหัวสุม	3	2	5
กลุ่มคลองตง	4	5	9
กลุ่มซ่องฮับ	2	3	5
กลุ่มราวปลา	5	4	9
กลุ่มวังคราม	8	7	15
กลุ่มรักษ์ป่าบอน	1		1
กลุ่มศรีบริพัฒน์	7	3	10
รวม	35	29	64

5. วิถีชีวิตและวัฒนธรรม

ชนเผ่าพื้นเมืองชาวมานี เป็นชนเผ่าที่มีการดำรงชีวิต พึ่งพาเพียงปัจจัยสี่ นั่นคือ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม อาหาร และยารักษาโรค และปัจจัยเหล่านี้ได้มาโดยการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในป่าไม้อย่างเกื้อกูล มีการใช้ปัจจัยที่เป็นเงินตราเพื่อเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนภายในชนเผ่าน้อยมาก

ชาวมานีในปัจจุบันถือว่าไม่แตกต่างอะไรมากนักกับในอดีต มีเพียงการใช้ภาษาที่ใช้พูด ถ้าพูดกันเองในเผ่าพวกเขาจะใช้ภาษามานี แต่ถ้าพูดกับคนภายนอกก็จะใช้ภาษาใต้ โดยเฉพาะผู้ชายที่พูดภาษาใต้ได้ ส่วนผู้หญิงจะไม่ค่อยพูด ลักษณะนิสัยของพวกเขาดูแล้วจะเป็นคนนิ่งๆ เมื่อมีคนเข้าเยี่ยม จะมีเพียง 2-3 คนเท่านั้นที่ร่วมออกมาพูดคุย โดยธรรมชาติพวกเขาก็อยากอยู่แบบส่วนตัว ไม่ชอบให้ใครมาวุ่นวายมากนัก จึงเป็นวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ

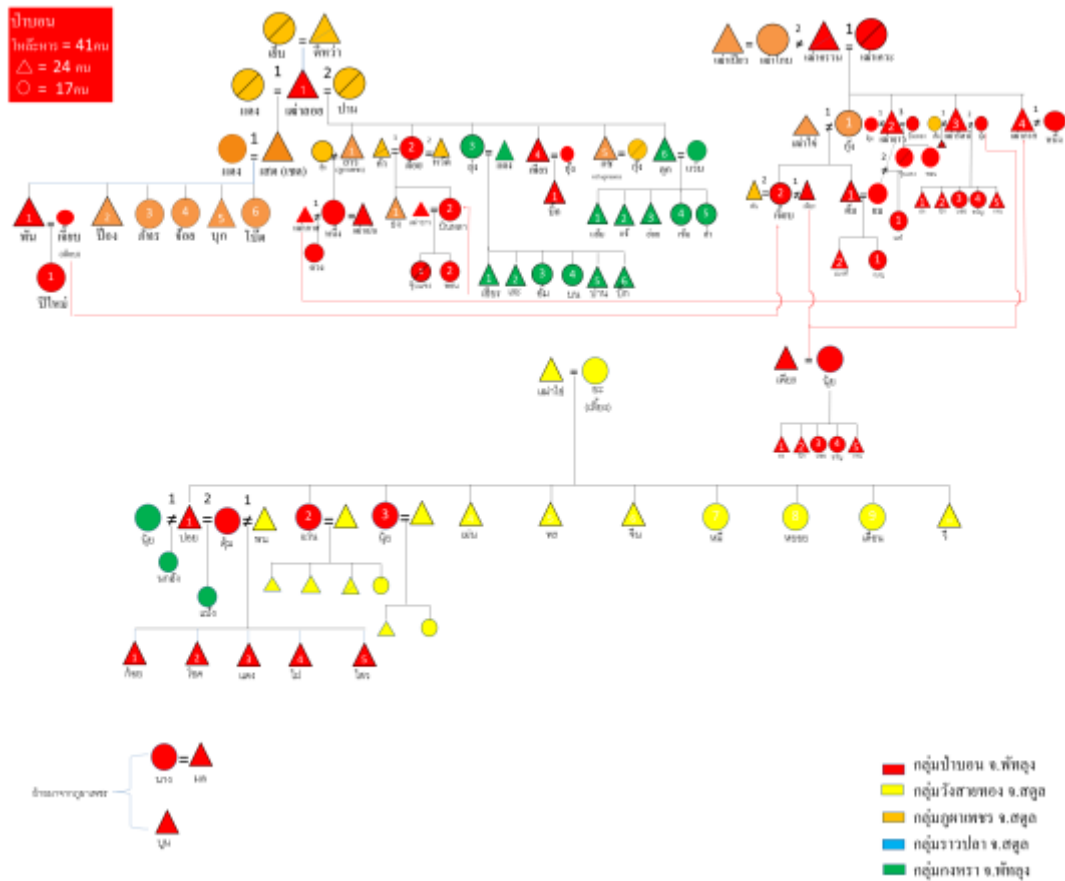
โครงสร้างทางสังคม

พัฒนาการทางสังคมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มชนเผ่าพื้นเมืองมานิ จากกลุ่มสังคมหาของป่าล่าสัตว์ ก่อให้เกิดพัฒนาการของกลุ่มชนเผ่ามานิกึ่งเร่ร่อนกึ่งตั้งถิ่นฐาน และกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานถาวร เป็นการปรับตัวต่อแรงกดดันในการพยายามต่อสู้ดิ้นรนเพื่อปากท้อง โดยปัจจัยที่เป็นตัวแปรสำคัญ ได้แก่ สภาพความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ป่าที่ลดลงและการแปรเปลี่ยนของป่าไม้เป็นสวนยางพาราที่นำไปสู่การปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอก

แม้ว่าจะมีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในการดำรงชีวิตของชนเผ่าพื้นเมืองมานิ แต่สิ่งที่ยังคงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางสังคมของคนเหล่านี้ก็คือ “สถาบันครอบครัว” ครอบครัวชาวมานิมีความแตกต่างจากครอบครัวในสังคมคนไทยทั่วไป เพราะครอบครัวมานิ คือ กลุ่มคนที่รวมตัวกันจากความรัก ความผูกพัน มีปฏิสัมพันธ์ที่เกื้อกูลต่อกัน มีลักษณะเฉพาะที่ไม่จำเป็นต้องมีความผูกพันทางสายโลหิตหรือกฎหมาย ดังนั้นชุมชนหรือที่เรียกว่า “ทับ” ของชาวมานิ จึงเป็นเสมือนหนึ่งครอบครัวขยาย (Extended Family)

การสืบเชื้อสายหรือการผลิตสมาชิกใหม่ ไม่ได้เกิดขึ้นจากการอยู่กินแบบผัวเดียวเมียเดียว และฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงเป็นใหญ่/มีอำนาจตัดสินใจ แต่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกและตกลงใจของทั้งสองฝ่าย การเปลี่ยนคู่ครองจึงขึ้นอยู่กับข้อตกลงร่วมกันระหว่างหญิงและชาย แต่ที่เป็นลักษณะเฉพาะก็คือ ถ้าฝ่ายชายตกลงอยู่กับฝ่ายหญิงแล้ว ไม่ว่าฝ่ายหญิงจะมีลูกติดมาก็คน ฝ่ายชายจะต้องเลี้ยงดูลูกติดของฝ่ายหญิงเสมือนลูกของตนเองเสมอ

ความสัมพันธ์ในครอบครัวของชนเผ่าพื้นเมืองมานิในพื้นที่ป่าบอน จังหวัดพัทลุง ที่มีความสัมพันธ์กับครอบครัวของชาวมานิในพื้นที่จังหวัดสตูลสามารถอธิบายตามผังโครงสร้างความสัมพันธ์ได้ดังนี้

ภาพ 6 ระบบความสัมพันธ์และเครือญาติของชนเผ่าพื้นเมืองมานิ

แม้ว่าการดำรงชีวิตของชาวมานิจะเปลี่ยนแปลงไปมาก แต่ชาวมานิกียังคงมีวิถีชีวิตที่ยังสัมพันธ์กับป่า ไม่ว่าจะเป็นอาหารที่หามาจากป่า ที่อยู่อาศัย พิธีกรรม ตลอดจนการใช้สมุนไพรที่ทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในป่าได้อย่างกลมกลืน ในอดีตนั้น ชาวมานิจะนำเปลือกไม้ ใบไม้บางชนิดมาใช้นุ่งห่มปกปิดร่างกาย ส่วนมากจะเปลือยท่อนบนทั้งหญิงและชาย ส่วนเด็กไม่สวมอะไรเลย ปัจจุบันชาวมานิรับวัฒนธรรมมาจากสังคมเมือง ผู้ชายสวมเสื้อ นุ่งโสร่ง กางเกงหรือผ้าขาวม้า ผู้หญิงสวมเสื้อ นุ่งผ้าถุง กระโปรง หรือกางเกง ส่วนเด็กก็มีบ้างที่ไม่สวมเสื้อผ้า บางครั้งในกลุ่มวัยรุ่นหนุ่มสาวของชาวมานิบางกลุ่ม ยังรู้จักการแต่งกายสวยงาม รู้จักการใช้เครื่องสำอาง หรือเครื่องประดับที่ได้มาจากชาวบ้านภายนอก เป็นต้น

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

สภาพพื้นที่ป่าไม้ในเขตเทือกเขาบรรทัด ที่ถูกปรับเปลี่ยนจากป่าธรรมชาติเป็นป่าพื้นที่อนุรักษ์ของรัฐ โดยเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด ก่อให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติกระจายตัวอยู่ทั่วบริเวณพื้นที่ ประกอบกับการทำสวนยางพาราที่รุกคืบเข้าไปใช้ที่ดินป่าไม้ ส่งผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์และระบบนิเวศทางธรรมชาติ

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทำให้ชาวมานิในปัจจุบันเริ่มปรับตัวรู้จักหุงข้าวและการต้มแกงที่มีวัตถุดิบ และเครื่องปรุงที่หลากหลาย จากการได้รับการถ่ายทอดความรู้และพฤติกรรมผ่านชาวบ้านโดยรอบ ชาวมานิ บางกลุ่มเริ่มออกมาจากป่าเพื่อรับจ้างทำงานแลกเงิน เช่น รับจ้างกรีดยาง แยกไม้ ถางป่า เพื่อนำเงินมาซื้อ อาหาร เสื้อผ้า และสิ่งของต่างๆ ที่เริ่มเข้ามามีบทบาทต่อการดำรงชีวิตมากขึ้น

ภาพ 7 ภาพห้วยมันป่าและการจัดการเรื่องอาหารของชนเผ่าพื้นเมืองมานิ

6. ปัญหาหลักที่ชนเผ่ามานิเผชิญอยู่

ชาวมานิมีจำนวนประชากรที่ค่อนข้างน้อย และพื้นฐานทางวัฒนธรรมแบบหาของป่า-ล่าสัตว์ต้องมีป่าอุดมสมบูรณ์เป็นปัจจัยสำคัญ ทั้งสองปัจจัยส่งผลต่อความอยู่รอดของวัฒนธรรมชนเผ่ามานิ และทำให้ชาวมานิต้องมีปฏิสัมพันธ์กับคนนอกมากขึ้นกว่าในอดีต จึงกลายเป็นความจำเป็นและการเรียนรู้เพื่อการมีชีวิตรอด โดยมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจอย่างหลวมๆ กับคนภายนอก กลายเป็นระบบการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างมานิกับคนนอกด้วยประโยชน์ที่จะได้รับระหว่างกัน การสร้างเงื่อนไขต่อรองต่างๆ จึงเป็นเรื่องที่ต้องมีการเฝ้าระวังและศึกษาอย่างจริงจังต่อไป